

EĞİTİM TEKNOLOJİSİNDE ARAŞTIRMA (A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi'nde Yapılan Tezler)

Araş. Gör. Nuray PARLAK*

Bilginin çağa adını verdiği bir dönemde yaşıyoruz. Bilginin ayrıntı ve miktar yönünde hızla arttığı böyle bir çağda toplumlar eğitim ihtiyaçlarını tüm bu değişimleri dikkate alarak belirleme, eğitim sistemlerine bu ihtiyaçlar doğrultusunda yön verme durumuyla karşı karşıya kalmaktadırlar. Bir başka deyişle; toplumlar için bilgi çağının gerektirdiği yeni toplum düzenini oluşturacak bireyleri yetiştirme sorunu gündeme gelmektedir.

Çağın gerektirdiği bilimsel anlayışa sahip bireyler yetiştirebilme, bu bireyleri yetiştirecek eğitim kurumlarını ve süreçlerini çağ koşullarına göre düzenleme de bilimsel bir eğitim anlayışını gerektirmektedir.

Eğitimi bilimsel bir yaklaşımla ele almaya ilişkin eğilimlerin 19 yy. sonlarında ortaya çıktığı görülmektedir. O günden bu güne eğitimin bir bilim olarak geliştirilmesi yolundaki çabalar sürdürülmektedir.

Eğitimi bir bilim olarak inceleme ve araştırma konusu yapmanın yanında, bu bilimi etkin biçimde uygulamaya dönüştürmek üzere inceleme ve araştırmalar yapmak, bu amaçla bir teknoloji geliştirmek de önemlidir:¹

1970 yılı Unesco "Eğitim Teknolojisi Komisyonu" raporunda bu teknolojiye beklentiler;

- Eğitimde verimi arttırmak,
- Öğretime bilimsel bir temel kazandırmak,
- Öğretimi bireyselleştirmek,
- Öğretimi daha etkili yapmak,
- Öğrenmeye hız kazandırmak,

* Eğitim Teknolojisi Anabilim Dah.

1 Cevat Alkan. *Eğitim Teknolojisi (Kuramlar-Yöntemler)*. Yargıçoğlu Matbaası, Ankara, 1977, s. 111.

● Eğitimde fırsat eşitliğini yaygınlaştırmak,
biçiminde belirlenmiştir².

Bu ve benzeri beklentileri gerçekleştirmek amacıyla eğitim teknolojisi alanında yapılan araştırma geliştirme çalışmaları çeşitli araştırma kurumları tarafından yoğun bir biçimde sürdürülmektedir. Alanda sürdürülen bu çalışmalar konusunda fikir sahibi olabilmek için ise ilgili kurumlar tarafından gerçekleştirilmekte olan bu araştırmaların durumunun bilinmesine ihtiyaç vardır.

Araştırma-geliştirme faaliyetlerinde en önemli görevi üstlenen kurumlar üniversitelerdir. Yukarıda belirtilen ihtiyaç doğrultusunda bu yazıda A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi ve 1985 yılından sonra A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde yapılmış olan ve Eğitim Teknolojisi konu kapsamına giren yüksek lisans, doktora, doçentlik, profesörlük tezlerinin tanıtımı yapılmaktadır.

Yazıda tanıtımı yapılan 29 tez belli konu başlıkları altında yazar adına göre alfabetik olarak verilmiştir. Bu konu başlıkları; eğitim teknolojisi, öğrenme-öğretme süreçlerini değerlendirme, çağdaş öğretim yöntemleri, bilgisayar destekli öğretim, uzaktan öğretim, eğitim araçları ve öğretim materyalleri, televizyon ve iletişim olarak belirlenmiştir.

1. Eğitim Teknolojisi

Alkan, Cevat. *Eğitim Teknolojisi (Kuramlar-Yöntemler)*, Ankara: 1977, 336 s.

Doçentlik tezi olan ve kitap olarak basımı yapılan araştırmanın amacı, eğitim teknolojisini çeşitli yönleriyle tanıtmak, çağdaş eğitim sorunları karşısında bu teknolojinin sağladığı olanakların neler olabileceğini incelemek ve bu yolla elde edilecek sonuçların Türk Eğitim Sistemindeki sorunlara ne çözüm getireceğini araştırmaktır.

Çalışmada; 1) Türk Eğitim Sisteminin sorunlarının sistematik olarak analizi, 2) Çağdaş eğitim teknolojisinin potansiyel ve fonksiyonel yönlerinin incelenmesi ve 3) Türk Eğitim Sistemindeki eğitim teknolojisi uygulamalarının durumunun saptanması olarak üç yönlü bir yaklaşım izlenmiştir.

² J. Batista Araujo e Oliveira. "Eğitim Teknolojisinden Etkili Yararlanma". Çev. Lütfi Özbilgin. UNESCO'nun yayın organı PERSPECTIVES'de çıkan yazının özet çevirisidir. Vol: 12, No: 3, 1982, s. 361—375. Çoğaltma.

Kitap, Türkiye’de Eğitim Teknolojisi alanında temel kaynak niteliği taşımaktadır.

Elgin, Sait Güngör. “Okul Eğitim Teknolojisi Merkezleri”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi, 1984, 272 s.

Araştırma, 1976 yılında Ankara’da iki okulda başlatılan ve daha sonra 1980’lerde 20 okula yayılan deneme merkezlerini eğitim teknolojisi öğeleri ve kuruluş amaçları bakımından değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Araştırmada alt bir amaç olarak bu merkezlerin öğrenci başarısı üzerindeki etkisi saptanmaya çalışılmıştır. Bunun için merkeze sahip olan 17 deneme ve sahip olmayan 16 kontrol okulundaki 5. sınıf öğrencilerine Fen-Tabiat dersi başarı testi uygulanmıştır.

Öğretmen ve diğer öğelerle ilgili bilgi ve sorular; merkezlerin bulunduğu okulların öğretmenlerine anket ve test uygulanarak, kendi kendine değerlendirme formu doldurtularak toplanmıştır.

Araştırmada sonuç olarak, deneme okulları ile kontrol okulları arasında deneme okulları lehinde başarı farkı olduğu bu farkın. 25 düzeyinde manidar olduğu saptanmıştır.

2. Öğrenme-öğretme Süreçlerini Değerlendirme

Akpınarlı (Yılmazoğlu), H. Feriha. “Öğretmen Yetiştirmede Eğitim Teknolojisinden Yararlanma,” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, A.Ü. Eğitim Fak., Mayıs, 1985, 141 s.

Araştırmanın amacı, mevcut öğretmen eğitimi programlarını eğitim teknolojisi açısından değerlendirmek ve mevcut aksaklıkları gidermek için ilgililerin yararlanacağı öneriler geliştirmektedir.

Araştırmada literatür incelemesi ve ankete dayalı bir yöntem izlenmiştir. Veri toplamak üzere kullanılan anket G.Ü. Mesleki Eğitim Fakültesi’nde genel bilgi ve meslek bilgisi derslerini okutan 50 öğretim elemanına uygulanmıştır.

Araştırmanın bulguları; programdaki derslerin gerekli olduğu; bu derslerin hedeflerinin yeterli düzeyde olmadığı; derslerin içeriğinin yetersiz olduğu; derslerin hedefleri ile öğretmen eğitimi ilkeleri arasında tutarlılık bulunmadığı; öğretme-öğrenme süreçleri ile değerlendirme süreçleri arasında bütünlük olmadığı biçimindedir. Ayrıca eğitim ortamı ve personelin de yeterli düzeyde olmadığı araştırmayla ortaya konmuştur.

Arıkanlı, R. Ahmet. "Kurumsal Düzeyde Bir Eğitim Uygulamasının Eğitim Teknolojisi Açısından İncelenmesi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, A.Ü. Sos. Bil. Ens., 1986, 120 s.

Araştırma, Maliye ve Gümrük Bakanlığı Milli Emlak Genel Müdürlüğü eğitim uygulamalarındaki mevcut durumu belirlemek ve bu tür programların daha etkinlikle yürütülebilmesi için öğretme-öğrenme süreçlerini sistematik bir yaklaşımla analiz edip, önerilerde bulunmayı amaçlamaktadır.

Eğitim uygulamalarındaki mevcut durumu belirlemek üzere kurum personelinden seçilen örnekleme anket uygulanmıştır.

Araştırma sonucunda örnekleme giren personelin mevcut uygulamayı yeterli bulmadıkları saptanmıştır. Bu yetersizlik programın her düzeyinde (programa katılma biçimi, öğretici kadro seçimi, fiziki olanakların sağlanması, içeriğin belirlenmesi, öğretim süreçleri ve değerlendirme) ortaya çıkmıştır.

Şimşek, Ali. "Yabancı Ülkelerden Yurda Dönen İşçi Çocuklarının Eğitimi (Eğitim Teknolojisi Açısından Yaklaşım)", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, A.Ü. Sos. Bil. Ens., 1986, 157 s.

Araştırmayla yabancı ülkelerden yurda dönen işçi çocuklarının eğitimiyle ilgili olarak Türkiye'de yürütülen uygulamaların genel bir değerlendirmesinin yapılması amaçlanmıştır.

Türk Milli Eğitim Sistemindeki durumu aydınlatmak için uyum kurslarının açıldığı sekiz ilde 512'si öğrenci, 28'i öğretmen olmak üzere 540 kişiye anket uygulanmıştır. Kurs merkezlerinin yeterlilik durumları ve organizasyonuna ilişkin veriler ise bu kurs yöneticilerine uygulanan görüşme formu aracılığıyla toplanmıştır.

Araştırmada, yürütülen programların öğretme-öğrenme süreçleri sistematik bir yaklaşımla analiz edildiğinde bu uygulamaların çağdaş eğitim teknolojisinin gereklerini karşılamaktan uzak olduğu sonucuna varılmıştır.

Araştırmanın öneriler bölümünde saptanan sorunları giderebilmek için yapılması gerekenler yanında bir model önerisi de sunulmuştur.

3. Çağdaş öğretim Yöntemleri

Bayraktar, Emel. "Çağdaş Öğretim Yöntemleri (1970—1982 Yılları Arasında Öğretim Yöntemlerinde Yapılan Yenileştirme Girişimleri)", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, A.Ü. Eğitim Fak., 1982, 49 s.

Araştırmanın amacı, 1970-1982 yılları arasındaki öğretim yöntemleri yenileştirme girişimlerini incelemek, bu yöntemlerin eğitim ortamında uygulanabilirliğini tartışmaktır.

Bu amaçla A.Ü. Eğitim Fakültesi lisansüstü ve Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu asistanlık çalışmalarında öğretim yöntemleri ile ilgili yapılan ödev ve araştırmalar incelenmiştir.

İncelemeler sonucunda, araştırmaların belirli ölçüde de olsa öğrenme süreçlerine katkıda bulunduğu ve bu süreçlere yeni bir boyut kazandırdığı; bu konudaki araştırmaların çeşitli öğretim düzeylerinde daha çok sayıda ve deneysel olarak yapılmasının daha geçerli ve güvenilir sonuçlar ortaya koyabileceği sonucuna varılmıştır.

Elgin, Sait Güngör. "Bir Öğretim Makinası Geliştirme Denemesi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. A.Ü. Eğitim Fak. 1978, 83 s.

Araştırma, bir öğretim makinası geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Bu amaçla önce geliştirilmesi düşünülen makinanın özellikleri, fonksiyonları, sınırlılıkları ve maliyeti ortaya konmuştur.

Tasarım doğrultusunda yapımı gerçekleştirilen makinanın kullanımına ilişkin deneme ilkökul beşinci sınıf, ortaokul ve üniversite öğrencileri üzerinde yapılmış, makinanın öğrenciler tarafından kolaylıkla kullanılabilirdiği gözlenmiştir.

Araştırmanın sonunda, geliştirilen öğretim makinasının kullanılabilirliği alanlara ilişkin öneriler ve aracın kullanımına ilişkin yönerge bulunmaktadır.

Hızal, Alişan. Programlı öğretim "Ankara Cebeci Ortaokulu'nda Programlı Öğretim Yönteminin Etkenliği ile ilgili Bir Araştırma". Yayınlanmış Doktora Tezi. A.Ü. Eğitim Fak., 1977, 174 s.

Araştırmanın amacı, eğitim sistemimizdeki mevcut koşullar içerisinde programlı öğretim yönteminin öğrenci başarısı yönünden etkenliğinin ne olacağını saptamaktır. Bu genel amaca bağlı olarak programlı öğretim yöntemi uygulanarak yapılan matematik öğretimiyle geleneksel yöntem uygulanarak yapılan matematik öğretiminin etkenliği arasında öğrenci başarısı yönünden farklılık olup olmayacağı; programlı öğretim uygulamasıyla geleneksel okul düzeninde değişikliklere gereksinim duyulup duyulmayacağı; programlı öğretimin tanıtılması; uygulamalarda daha başarılı sonuçlar alınması için ne gibi çalışmalara, düzenlemelere gereksinim duyulacağı araştırmada belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın deneysel çalışması, Ankara il merkezinde bulunan Cebeci Ortaokulu birinci sınıfları içinden seçilen 1/C ve 1/D sınıfı öğrencileri üzerinde, Matematik dersinde yapılmıştır. Öğrencilerin eşleştirilmesi işleminde eşleştirilmiş grup yöntemi kullanılmıştır.

Deneysel çalışma sonunda, programlı öğretim yönteminin matematik öğretiminde, öğrenci başarısı açısından, geleneksel yöntemden daha etken olduğu ortaya çıkmıştır.

Teker, Necmettin. “Geleneksel Öğretime Alternatif Video Merkezli Bireysel Öğrenme Yöntemi”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, A.Ü. Sos. Bil. Ens. 1990, 173 s.

Deneysel türde bir çalışma olan bu araştırma, yükseköğretimde video merkezli bireysel öğrenme yönteminin öğrenci başarısını ne ölçüde etkilediğini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Deneysel çalışma 1988–1989 öğretim yılı birinci döneminde A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitim Programları ve Öğretim Bölümü ikinci sınıf öğrencilerinden seçilen 70 kişilik bir grup üzerinde gerçekleştirilmiştir. Öğrenciler 35'er kişilik deney ve kontrol gruplarına ayrılmıştır.

Deney grubundaki öğretimde öğretmen, programlı öğretim materyali, video-teyp, işitsel teyp ortamlarından temel öğrenme kaynağı olarak yararlanılmıştır. Öğretmen ders anlatmış danışmanlık yapmıştır. Kontrol grubunda ise öğretmen ve geleneksel öğretim materyalinden yararlanılmıştır. Araştırma sonunda uygulanan yöntemlere ilişkin öğrenci görüşleri de alınmıştır.

Deneysel çalışma sonunda eğitim teknolojisi dersinin öğretiminde, “Video Merkezli Öğrenme” yöntemi uygulanarak yapılan öğretimin öğrenci başarısını önemli ölçüde arttırdığı görülmüştür.

4. Bilgisayar Destekli Öğretim

Aksoy, Mehmet Emin. “Bilgisayar Kursundan Geçen Öğretmenlerin Bir Eğitim Aracı Olarak Bilgisayara İlişkin Tutumları”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, A.Ü. Sos. Bil. Ens., 1989, 148 s.

Araştırmanın temel amacı, Türk Eğitim Sistemi'nde bir eğitim aracı olarak yeni kullanılmaya başlanılan bilgisayara ilişkin öğretmen tutumlarını saptamaktır.

Bunun için Milli Eğitim Bakanlığı Hizmet-içi Eğitim Dairesi Başkanlığı'na seçilip bilgisayar kullanma kursundan geçirilmiş çeşitli

branşlardaki 574 öğretmen ile yine aynı kurslara katılan okul yöneticilerinin görüşlerinden yararlanılmıştır. Görüşler likert tipi tutum ölçeğiyle toplanmıştır.

Araştırmada belirlenen çeşitli değişkenlere göre ortaya çıkan tutum farklılıkları incelenmiştir. Buna göre; cinsiyet, görev yapılan okul türü, yöneticilik kıdemi, bilgisayar kurslarında görev alıp almama, teknolojik gelişmeleri izleyip izlememe, yurtdışında bulunup bulunmama değişkenlerine göre öğretmen tutumlarında farklılıklar olduğu saptanmıştır.

Bayraktar, Emel. "*Bilgisayar Destekli Matematik Öğretimi*", Yayınlanmamış Doktora Tezi. A.Ü. Sos. Bil. Ens., 1988. 151 s.

Araştırmayla bilgisayar destekli öğretim yönteminin geleneksel yöntemle göre öğrenci başarısı üzerindeki etkisi belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmada deneysel araştırma modeli (Kontrol gruplu ön test-son test modeli) kullanılmıştır. Deneysel çalışma 1986-1987 öğretim yılı ikinci yarısında Gazi Endüstri Meslek Lisesi birinci sınıf öğrencileri ile matematik dersinde (polinom ünitesi) yürütülmüştür. Eşleştirilerek oluşturulan iki grup üzerinde yürütülen araştırmada öğretim, kontrol grubunda (n=15) geleneksel yöntemle, deney grubunda (n=15) bilgisayar destekli öğretim yöntemleriyle sürdürülmüştür.

Araştırma bulguları matematik öğretiminde bilgisayar destekli öğretim yönteminin uygulandığı deney grubunun geleneksel yöntemin uygulandığı kontrol grubundan daha başarılı olduğunu ortaya koymuştur.

Deniz, Levent. "*Bilgisayar Yazılımlarının Değerlendirilmesi (Eğitsel Yazılımlar)*", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, A.Ü. Sos. Bil. Ens., 1989, 64 s.

Araştırmada eğitsel yazılımların değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla bir değerlendirme aracı geliştirilmiş, geliştirilen araçla eğitsel yazılımların;

- Yazılımlara destek sağlayan yazılı belgeler
- İçerik
- Amaç ve eğitsel özellikler
- Yazılım-kullanıcı etkileşimi
- Teknik özellikler

boyutlarıyla gerekli nitelikleri taşıyıp taşımadığı araştırılmıştır.

İki özel ortaöğretim okulunda kullanılan 17 yazılım, 12 öğretmen tarafından değerlendirilmiştir.

Araştırma sonucunda yazılımlarla birlikte kullanılması gereken yazılı belgelerin yetersiz olduğu; içerik, amaçlar ve eğitsel özellikler, yazılım-kullanıcı etkileşimi, teknik özellikler açısından ise yazılımların gerekli nitelikleri taşıdıkları belirlenmiştir.

Keser, Hafize. “*Bilgisayar Destekli Öğretim İçin Bir Model Önerisi*”, Yayımlanmamış Doktora Tezi, A.Ü. Sos. Bil. Ens., Haziran, 1988, 310 s.

Tarama türü bir nitelik taşıyan bu araştırmanın amacı, bilgisayar destekli öğretimi ana hatlarıyla tanıtmak ve Türk Eğitim Sistemi’nde mevcut koşulları dikkate alarak ortaöğretim kurumları için bilgisayar destekli öğretim için model önerisi geliştirmektir.

İki aşamada gerçekleştirilen araştırmanın birinci aşamasında, bilgisayarla ilgili; temel kavramlar, gereği ve önemi, evrimi, sınıflandırılması, yapısı ve çalışması, kullanım alanları ve şekilleri, dünyadaki ve Türkiye’deki uygulamalar literatüre dayalı olarak incelenmiştir.

Eğitimde bilgisayar kullanımı konusunda okullardaki mevcut durumu ve ortaöğretim sistemimiz için bilgisayar destekli öğretim uygulamasına ilişkin önerileri saptamak için bir anket formu geliştirilmiştir.

Anket, Ankara il merkezinde bulunan ortaöğretim kurumlarında; bilgisayarla ilgili eğitim almış kadrolu öğretmen ve laboratuvarı olan, programlarında zorunlu, seçmeli ders ve kurs olarak bilgisayara yer veren okullardaki öğretmenlere (58 kişi), okul müdürlerine ve bilgisayar eğitiminden sorumlu olan müdür yardımcılara (47 kişi) uygulanmıştır.

Araştırma sonucunda, Türkiye’de eğitimde bilgisayar kullanımı konusunda gerekli donanım, yazılım, insangücünün yetiştirilmesi konusundaki çabaların başlangıç aşamasında olduğu; uzmanlar, öğretmenler ve yöneticilerin eğitimde bilgisayar kullanımının gerekliliği konusunda görüş birliği içinde oldukları saptanmıştır.

Araştırmada belirlenen amaç doğrultusunda ortaöğretim kurumları için bir model önerisi geliştirilmiştir.

5. Uzaktan Öğretim

Alkan, Cevat. *Açık Üniversite (Uzaktan Öğretim Sistemlerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi)*. Ankara: 1981, 236 s.

Bu kitap yazarın profesörlük tezidir. Araştırmanın amacı, açık üniversite ya da uzaktan eğitim sistemlerini, kavramsal dayanakları, yapı

ve işleyişleri yönünden karşılaştırmalı olarak incelemek ve bu konuda Türkiye'deki çalışma ve uygulamalara katkıda bulunacak öneriler geliştirmektedir.

Çalışma için gerekli veriler, ilgili literatür ve yetkili uzmanlar olmak üzere iki kaynaktan sağlanmıştır. Sorunun tanımı ve alandaki uygulamalara ilişkin genel olgularla ilgili veriler literatürden; alandaki eğilimler, özel uygulamalara ilişkin olgular ve değerlendirmelerle ilgili veriler de uzmanlardan sağlanmıştır.

Uzman bilgisine dayalı veriler, geliştirilen anket yoluyla toplanmıştır. Veri toplama aracını 7 ülkeden 38 kurumda görev yapmakta olan 55 uzman cevaplandırmıştır.

Çalışmada, gerek literatür taramasında gerekse uzman görüşlerinin saptanmasında: 1) Yükseköğretim alanında evrensel ve ulusal düzeydeki sorunların tanımı, 2) Uzaktan öğretim uygulamalarının kavramsal dayanakları, 3) Uzaktan eğitim sistemlerinin yapı ve işleyişi ve 4) Uzaktan öğretim alanındaki yönelimler olmak üzere dört ana noktanın aydınlatılması esas alınmıştır.

Araştırma ortaya koyduğu bulgular ışığında, Türk yüksek öğretiminde bugüne değin denenen uzaktan öğretim girişimlerinin, bilimsel ve toplumsal gerçeklere uygun olmadığı; bu alanda ciddi araştırma çalışmalarına gereksinim olduğu; uygulamaların belirli kavramsal esaslara dayandırılması ve sistemin bünyesine uygun yapıların oluşturulması gerektiği savlarını doğrulamaktadır.

Hızal, Alişan. *Uzaktan Öğretim Süreçleri ve Yazılı Gereçler (Eğitim Teknolojisi Açısından Yaklaşım)*. A.Ü.E.B.F. Yay. No: 122, Ankara: 1983, 239 s.

Kitap olarak basımı yapılan araştırma yazarın doçentlik tezidir. Araştırma ile, uzaktan öğretim süreçlerinin nasıl düzenlenip yürütüldüğü, süreçlerde temel kaynağı oluşturan yazılı gereçlerin nasıl hazırlanması gerektiği ve ülkemizde yapılan etkinliklerin ne düzeyde olduğu belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırma için saptanan amaçları gerçekleştirecek bilgiler, yazılı kaynaklara, ilgililerin görüşlerine, uzaktan öğretim kurumlarında yapılan gözlem ve incelemelere dayalı olarak elde edilmiştir.

Öğretim süreçleri ve yazılı gereçleri değerlendirmek üzere geliştirilen anket 1974-1978 yılları arasındaki uzaktan öğretim etkinliklerine yönetici, uzman, ders kitabı notu yazarı ve öğrenci olarak katılanlara uygulanmıştır.

Araştırma sonucu, öğretim süreçleri ve yazılı gereçlere ilişkin etkinliklerin, yeterli düzeyde olmadığını ortaya koymaktadır.

Yaşar, Şefik. "Uzaktan Öğretim Sistemiyle Öğretim Gören Öğrencilerin Yabancı Dil Programına İlişkin Tutumları", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, A.Ü. Sos. Bil. Ens., Mayıs, 1985, 112 s.

Betimsel nitelikli bu araştırma ile, uzaktan öğretim sistemiyle üniversiter düzeyde eğitim gören Anadolu üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yaygın Eğitim Bölümü'ne kayıtlı öğrencilerin yabancı dil programına ilişkin tutumları incelenerek, elde edilen bulguların program geliştirme bakımından yorumlanmasına çalışılmıştır.

Öğrenci tutumlarını saptamak amacıyla 1984-1985 öğretim yılında Açıköğretim Fakültesi Yaygın Eğitim Bölümü 3. sınıfa kayıtlı 507 öğrenciye geliştirilen tutum ölçeği uygulanmıştır. Ayrıca, daha ayrıntılı bilgi sağlamak amacıyla AÖF yabancı dil eğitim programından sorumlu yönetici ve öğretim elemanlarıyla görüşmeler yapılmış, öğretim etkinlikleri yakından izlenmiştir.

Tutum ölçeği ile toplanan veriler doğrultusunda önce öğrencilerin tutum puanları belirlenmiş, belirlenen tutum puanlarının cinsiyet, mezun olunan ortaöğretim kurumu ortaöğretim kurumunda iken izlenen yabancı dil ve yabancı dil programlarını kitle iletişim araçlarından izleme durumları değişkenleri ile ilişkisine bakılmıştır. Ayrıca, öğrencilerin yabancı dil programının çeşitli öğelerine ilişkin görüşleri ve geleceğe yönelik eğilimleri de araştırma ile belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın sonunda daha etkili yabancı dil programlarının hazırlanmasına ışık tutabilmesi amaçlanan öneriler geliştirilmiştir.

6. Eğitim Araçları ve Öğretim Materyalleri

Durukan, Haydar. "Eğitim Araçları Merkez Örgütü ile İl Eğitim Araçları Merkezi Başkanlıklarında Yönetim Süreçlerinin İşleyişi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, A.Ü. Eğitim Fak., 1978, 97 s.

Genel olarak Eğitim Teknolojisi Dairesi ve İl Eğitim Araçları Merkezlerinin yönetim süreçlerine işlerlik kazandırmayı amaçlayan araştırmada veri toplamak amacıyla hazırlanan anketler DAYM'deki kısım şefleri ve Eğitim Teknolojisi Dairesi'ndeki yöneticilere, ayrıca 20 ilin İl Eğitim Araçları Merkez başkanlıklarında çalışanlara uygulanmıştır.

Araştırma sonucunda ilgili bakanlığın ve İl Eğitim Araçları Başkanlıklarının eğitim araçlarının yönetiminde istenilen yeterlilik düzeyine

ğını ileri sürdükleri saptanmıştır. Öğretmenlerin eğitim araçlarıyla ilgili hizmetiçi eğitime ilişkin görüşleri arasında ise manidar farklılıklar bulunmamıştır. Hizmetiçi eğitim programları yabancı dil öğretmenlerinin büyük çoğunluğunca bir değer taşımakta olup, öğretmenler "eğitim araçlarından yararlanma" konulu bir hizmetiçi eğitim programına katılma konusunda isteklidirler.

Kayhan, Ülker. "Eğitim Araçlarının Üretim Yöntemi Sorunları ve Sistem Yaklaşımına Göre Modelleştirilmesi", Yayınlanmamış Doktora Tezi. A.Ü. Sos. Bil. Ens., 1989, 438 s.

Araştırmanın temel amacı, Türk Eğitim Sisteminde eğitim araçlarının üretim ve yönetiminde yapı, işlev ve süreç boyutlarında varolan sorunları ortaya çıkarmak ve bu sorunlara çözüm olarak yeni bir üretim ve yönetim modeli geliştirmektir.

Araştırmada eğitim araçlarının üretim basamaklarının belirlenmesinde sistem çözümleme tekniğinden yararlanılmış, sistem sorunlarının ortaya çıkarılması ve çözüm seçeneklerinin geliştirilmesinde sistem yaklaşımı yeğlenmiştir.

Veri toplamak amacıyla dört anket geliştirilmiş bu anket formları DAYM ve FRTEM ile Eğitim Araçları Merkezlerindeki yönetici ve işgörenlere, teftiş kurullarında görevli ilköğretim ve bakanlık müfettişlerine, okul yöneticileri ve öğretmenlere uygulanmıştır.

Araştırma sonunda, her bir üretim basamağında gözlenen sorunlar incelendiğinde; sorunların çok boyutlu olduğu, eğitim araçları üretim ve yönetim sisteminin bugünkü durumuyla gereksinimlere yanıt verir nitelikte olmadığı saptanmıştır.

Sorunlu durumdan istenilen duruma ulaşılabilmesi için çeşitli boyutlarda değişikliklere, bunu sağlamak için de yeni bir üretim ve yönetim modeline gereksinim olduğu savunulmuş, bundan yola çıkılarak araştırmacı tarafından bir model geliştirilmiştir.

Kurtbay, Ali. "Fotoğraf Sanatı ve Eğitimde Fotoğraf", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. A.Ü. Eğitim Fak., Ocak, 1982, 85 s.

Araştırmanın amacı, eğitsel öğretim süreçlerinde fotoğrafın yeri ve önemini incelemektir.

Araştırma, fotoğrafın eğitim süreçlerinde etkin olarak kullanılabilmesi için gerekli kuramsal ve teknik bilgileri kapsamaktadır.

Yaşar, Kamil. "İlköğretim Müfettişlerinin Fen Bilgisi Derslerinde Eğitim Araçlarının Kullanılmasına İlişkin Bilişsel Davranışlarının Yeterlilik Derecesi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, A.Ü. Eğitim Fak., 1984, 73 s

Araştırmayla ilköğretim müfettişlerinin fen bilgisi derslerinde eğitim araçlarının kullanılmasına ilişkin bilişsel davranışlarının yeterlilik derecesi belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırma Antalya ilinde yapılmış; 25 ilkokul müfettişinin eğitim araçlarının fen bilgisi dersinde kullanımına ilişkin yeterlilik derecesini belirlemek üzere 25 soruluk test, öğretmenlerin bu konudaki görüşlerini almak üzere 60 ilkokul öğretmene 25 soruluk anket uygulanmıştır.

Araştırmaya ilişkin elde edilen sonuç; müfettişlerin eğitim araçlarının kullanılmasına ilişkin bilişsel davranışlarının yeterli olmadığı, bu nedenle öğretmenlere yeterli ölçüde rehberlikte bulunamadıkları doğrultusundadır.

7. Televizyon Programlarını Değerlendirme

Demiral, Şahin. "Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Genel Müdürlüğü Ankara Televizyonunun Eğitime Yönelik Etkinlikleri", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, A.Ü. Sos. Bil. Ens., 1985, 77 s.

Araştırma ile Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Genel Müdürlüğü Ankara Televizyonu'na hazırlanan ve yayınlanan eğitici nitelikli faaliyetlerin değerlendirmesi yapılmaktadır.

Araştırmaya ilişkin veri toplamak amacıyla Televizyon Dairesi Başkanlığına bağlı görev yapan 10 prodüktör, 10 prodüktör yardımcısı, 5 prodüksiyon görevlisi, 5 uzmandan oluşan 40 kişilik bir gruba görüşme formu uygulanmıştır.

Araştırmada, hazırlanması düşünülen programlarla ilgili ön araştırmaların yeterli biçimde yapılmadığı, bu nedenle programların yapımcıların kendi görüş ve düşüncelerine göre belirlenmekte olduğu; program ve yayın planlarının gerçekçi bir biçimde yapılmadığı saptanmış; programların daha iyi hazırlanıp yayınlanabilmesine ilişkin öneriler sunulmuştur.

Menteş, Atiye. "Televizyon Okulu'nun Okuma Yazma Öğretiminde Yeri ve Etkisi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, A.Ü. Eğitim Fak., Mart, 1983, 103 s.

Çalışmanın amacı, TV Okulu'nun hedef kitlesini oluşturan, kırsal kesimde yaşayan ve okuma-yazma bilmeyen yetişkinler'in bu yöntemle okuma-yazma öğretiminde ne ölçüde başarılı olduklarını saptamaktır.

Betimsel bir alan araştırması niteliğini taşıyan bu araştırma, etkileşim analizi yöntemlerinden birini kullanarak, sınıf içindeki sözlü davranışları gözleyip, kayıt ve analiz ederek, tipik davranış modellerini ortaya çıkarmak ve öğretmen-öğrenci sözlü davranışlarını öğretim süreçleri ve stratejileri açısından değerlendirmek amacıyla yapılmıştır.

Ankara ilindeki 6 genel ve 4 meslek lisesi olmak üzere toplam 10 lise, her liseden biri fizik-kimya, diğeri Tarih dersi olmak üzere toplam 20 sınıftaki 20 öğretmen ile toplam 675 öğrencinin sınıf içindeki sözlü öğretim davranışları etkileşim analizi yöntemlerinden biri olan, Ober'in "Ortak Kategori Sistemi" ile değerlendirilmiştir.

Örnekleme giren sınıflardaki sözlü öğretim davranışları, ses kayıt aracı kullanılarak kayıt edilmiş, daha sonra da gözlem kayıt formunun yardımıyla yazılı metin haline dönüştürülüp kategorilere ayrılarak kodlanmıştır.

Araştırmada derslerin genel ortalamalarına göre her ders saatinin % 67'sinin sözlü davranışlar için kullanıldığı saptanmıştır. Öğretmenin sınıf içinde en sık gözlenen sözlü davranışları; konu, işlem ve kapsamı sunma, fikir ve düşüncelerini açıklama, takrirde bulunma, öğrenciye soru sorma, öğrencinin ise; öğretmenin sorularına cevap verme davranışlarıdır. Tüm derslere göre öğrencilerin sınıf içindeki sözlü davranışlarının 1 / 5'i sorulan sorulara cevap verme davranışlarıdır.

Yılmaz (Ertürk), Emel. "Eğitsel İletişimde Tipografi ve Düzenleme İlkeleri", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. A.Ü. Eğitim Fak., Şubat, 1984, 118 s.

Araştırmanın amacı, tipografinin tanıtılması ve bu alanda uğraş verecek sanatçıların etkili ve yaygın bir iletişim sağlayabilmeleri için bilinmesi gereken düzenleme ilkelerini belirlemektir.

Araştırmada belirlenen ilkelerin bilinmesinin uygulamaların iletişim açısından daha etkin ve başarılı olmasını sağlayacağı, bilgili tipografların çalışmalarlarıyla ders kitaplarındaki ve bütün basılı eserlerdeki özensizliğin çözülebileceği savunulmaktadır.

SONUÇ

Yukarıda tanıtımı yapılan tezlere ilişkin genel bir değerlendirme yapıldığında şöyle bir görünüm ortaya çıkmaktadır.

İncelenen tezler 13'ü yüksek lisans, 11'i doktora, 3'ü doçentlik tezi olmak üzere 28 tanedir (Tablo 1). Tezler 1977-1990 yılları arasında bir

dağılım göstermektedir. 1979-1980-1987 yılları arasında yapılmış teze rastlanmamıştır.

Eğitim teknolojisi açısından eğitim teknolojisi, öğretme-öğrenme süreçlerini değerlendirme, çağdaş öğretim yöntemleri, bilgisayar destekli öğretim, uzaktan öğretim, eğitim araçları ve öğretim materyalleri, televizyon programlarını değerlendirme, iletişim gibi konu ayırımına göre incelenen tezler bu konu başlıkları altında hemen hemen eşit bir dağılım göstermektedir (Tablo 1). Tezlerde durum değerlendirmesi, iki ortamın etkililiğinin kıyaslaması yapılmaktadır. Son yıllardaki araştırmaların bilgisayar konusunda yapıldığı görülmektedir. Çeşitli ortamların birlikte kullanıldığında, hangi ortamın ne kadar süre ve hangi öğretim düzeyinde, hangi öğrencilerle kullanılmasının daha etkili olduğu henüz araştırılmamıştır. Araştırmacılar sözel ve sözel olmayan öğretmen davranışları, iki boyutlu öğretim materyalleri ve çağdaş öğretim yöntemlerinin etkililiğine yönelik araştırmaların sürdürülmesini önermişlerdir.

Tablo 1. Tezlerin Konu Alanlarına Göre Dağılımı

Konu Alanları	Yük. Lisans	Doktora	Doçentlik	Profesörlük	Toplam
Öğrenme-Öğretme-Süreçlerini Değerlendirme	3	—	—	—	3
Çağdaş Öğretim Yöntemleri	2	2	—	—	4
Bilgisayar Destekli Öğretim	1	3	—	—	4
Uzaktan Öğretim	1	—	1	1	3
Eğitim Araçları ve Öğretim Materyalleri	3	2	1	—	6
Televizyon Programlarını Değerlendirme	2	—	—	—	2
Eğitim Teknolojisi	—	1	1	—	2
İletişim	1	3	—	—	4
Toplam	13	11	3	1	28

Yapılan tezlerde araştırma modeli olarak çoğunlukla tarama modeli esas alınmıştır. Sadece dört doktora tezinde deneysel araştırma modeli kullanılmıştır. Bu sonuç yeni yapılacak araştırmalarda deneysel araştırma modellerinin kullanılması gereğini ortaya koymaktadır. Alkan'ın da belirttiği gibi eğitim teknolojisine ilişkin konularda karar verirken ve

da ekonominin kilit dallarının çoğu devletin elindedir. Başlıca ithalat kalemlerini makine, sanayi donanımı, kimyasal maddeler ve gıda ürünleri oluşturmaktadır. Ham petrol ve doğal gaz dışındaki en önemli ihracat geliri kaynakları ise fosfat ürünleri, pamuk, dokuma, giyim eşyaları, deri ve gıda ürünleridir².

Suriye'nin yönetim biçimi 1973 tarihli anayasa uyarınca çok partili cumhuriyettir. Bununla birlikte siyasal iktidar, birçok Ortadoğu ülkesinde kolları olan Baas Partisi'nin kesin denetimi altındadır. Öteki siyasal partilerin çok küçük bir oranla temsil edildiği 195 üyeli Halk Konseyi aynı zamanda yasama organı işlevini görür. Konsey üyeleri dört yılda bir doğrudan halk tarafından seçilmektedir. Yürütmenin başında, Suriye Baas Partisi genel sekreterliği, Ulusal İlerici Cephe Başkanlığı ve silahlı kuvvetler başkomutanlığı görevlerini de elinde tutan devlet başkanı bulunur. Yedi yıllık bir dönem için doğrudan halk tarafından seçilen devlet başkanına hükümet işlerinde, kendisinin atadığı başbakan ve bakanlar kurulu yardım etmektedir³.

Bir ülke olarak Suriye'yi tanıtır bu genel bilgilerden sonra, Suriye eğitim sisteminin yapısını, amaç ve politikalar, yapı ve yönetim süreçleri boyutlarında üç ana başlık altında ortaya koymaya çalışacağım.

2- EĞİTİM SİSTEMİNİN AMAÇ VE POLİTİKALARI

Suriye eğitim sisteminde devlet politikası eğitimde fırsat eşitliği temel ilkesi üzerine kurulmuştur. Bu amaçla, ülkedeki dil ya da din yönünden farklı her etnik gruba kendi okullarını kurma ve kendi kültürlerini koruma olanakları verilmiştir. Yine bu çerçevede etnik gruplar, öğretim dili olan Arapça'ya ek olarak, haftada beş saati geçmemek üzere kendi dillerini de öğretebilirler. Ayrıca ders programları, kız-erkek ayrımı yapmaksızın tüm öğrenciler için orta-düzey yetenekli öğrencilere göre düzenlenir. Kör, sağır ya da diğer özürlü çocuklar için kurulan özel okullar ya da programlar dışındaki okullarda özürlü çocuklar için ayrı dersler açılmaz. Ancak taşra okullarında genel programlara, bölgenin gereksinimleri doğrultusunda bazı ek dersler konabilmektedir. Devlet ayrıca, uyguladığı eğitim politikaları çerçevesinde, öğrencileri iş yaşamına hazırlamaya yönelik mesleki teknik eğitimi (teknik, ticaret ve tarım alanlarında) sağlamakla yükümlüdür. Bu paralelde üniversiteler de, verdikleri meslek eğitimini geliştirmek durumundadırlar.

2 *AnaBritannica Genel Kültür Ansiklopedisi*, 1989, s. 144.

3 *AnaBritannica Genel Kültür Ansiklopedisi*, 1989, s. 145.

Genel hatlarıyla bu biçimde belirlenen eğitim politikaları çerçevesinde eğitim sisteminin amaçları değişik dönemlerde değişik biçimlerde tanımlanmıştır: 1945'te Fransa'dan bağımsızlığın kazanılmasından hemen sonraki dönemde Eğitim Bakanlığı'nın temel görevi, ülke kalkınması için olduğu kadar Arap kültürünün korunup geliştirilebilmesi için de fiziksel, moral ve entelektüel bakımdan iyi yetişmiş bir kuşak yaratmak olarak saptanmıştır. Daha sonra 1957'de Suriye, Mısır ve Ürdün arasında imzalanan kültür anlaşması ile bu amaca, her bireye kendi kültür gelenekleri içinde en doğru inancı kazandırma amacı da eklenmiştir. 1958'de Suriye ile Mısır arasında imzalanan birlik anlaşmasıyla da eğitim sisteminin amaçları şöyle belirlenmiştir: öğrencileri demokratik bir toplumda yerlerini almaya hazırlama; öğrencilere, kendi yeteneklerini en iyi biçimde kullanabilecekleri bir meslek kazandırma ve yeni eğitim olanaklarından yararlandırma. Ayrıca, öğrenciye insanın bu dünyadaki yeri ve amacının ne olması gerektiği konusunda bir anlayış kazandırabilmek için genel doğruluk, iyilik ve güzellik ilkelerinin öğretilmesine de bu dönemde amaçlar arasında yer verilmiştir. Günümüzde ise eğitimin amacı, sosyalist bir toplumun sahip olması gereken dünya görüşü ve yaşama biçimini öğrenciye kazandırmak; bilim ve endüstriye daha çok yer ve önem vermek; ortak girişimciliği teşvik etmek ve bunu engelleyen herşeye karşı olmak biçiminde belirlenmiştir⁴.

İlk ve ortaöğretim düzeyindeki bu eğitim politika ve amaçlarından sonra, yükseköğretim düzeyinde benimsenen eğitim politikası da, tüm yükseköğretim kurumlarının özelde Suriye'nin, genelde ise tüm Arap kültürünün geleneklerine uygun olarak programlarını oluşturmalarını öngörür. Bu anlamda yükseköğretim programları, yalnızca öğrencinin bilgi ufkunu genişletmeyi değil, aynı zamanda öğrenciye bağımsız düşünme becerisini kazandıracak entelektüel gelişimi de amaçlar. Bu düzeydeki öğrencilerden, kendilerini ya belirli bir meslek eğitimine hazırlayacak ya da o meslek alanında daha da geliştirecek herhangi bir uzmanlık alanında yoğunlaşmış -eğitim-programını tamamlamaları beklenir. Ki böylece bir teknisyen ya da bir uzman olarak programı tamamlayan öğrenci ülkenin kültürel, sosyal ve ekonomik kalkınmasına katkıda bulunabilecektir.⁵

Böylece özetlenebilen amaç ve politikalarından sonra şimdi de, bu amaç ve politikaların yönlendirdiği eğitim sisteminin yapısını okul sistemi ve eğitim yönetimi alt başlıkları altında incelemeye çalışacağız.

4 *World Survey of Education*, 1971, s. 1103.

5 *The International Encyclopedia of Higher Education*, 1978, s. 4044.

ortaokul sertifikası, teknik ve mesleki ortaokullarını bitirenler de teknik ve mesleki ortaokul sertifikası almaya hak kazanırlar.

Lise düzeyindeki ortaöğretime giriş için de yine bir giriş sınavı uygulanmaktadır. Ancak giriş sınavından alınan notun yanında ayrıca, liselerin sahip oldukları kontenjanlar da liseye girişte etkili olmaktadır. Lisenin ilk yılında tüm öğrencilere ortak bir program uygulanmasına karşın öğrenciler, bizde de olduğu gibi, ikinci sınıftan itibaren fen ve edebiyat kollarına ayrılmaktadır. Ancak her iki kolda da Arapça ve yabancı dil eğitimleri sürmektedir. Öğrenciler lise sonunda da yine eleştirel bir bitirme sınavından geçmekte ve çok azı yükseköğretime devam edebilmektedir². Ortaöğretim düzeyindeki toplam öğretmen, öğrenci sayıları ve okullaşma oranı ile genel ortaöğretim tipindeki öğretmen ve öğrenci sayılarının 1975-87 arasındaki gelişimi aşağıdaki Tablo III'te verilmiştir:

Tablo 3. Toplam ve Genel Ortaöğretim Tablosu (1975—1987)

Yıl	Genel		Toplam		Okullaşma
	Öğretmen	Öğrenci	Öğretmen	Öğrenci	
1975	22704	463348	24895	4888409	% 37
1980	29573	577890	—	604327	% 40
1984	41503	757228	48599	815071	% 52
1985	45912	814917	53250	870383	% 53
1986	49897	855453	58431	912117	% 53
1987	51361	868779	59966	925381	% 52

Kaynak: Statistical Yearbook, UNESCO, Paris, 1989.

Bir başka kaynağın verdiği 1984 yılı verilerine göre, ülkede ortaöğretim eğitimi veren toplam 1553 okul olup her 18 öğrenciye bir öğretmen düşmektedir⁸.

Ortaöğretim öğretmenleri, ortaöğretim programlarında okutulan derslerden birinde bir üniversite derecesi ile öğretmenlik diploması sahipleri arasından, tüm öğretmen adaylarının katılmak zorunda oldukları seçme sınavından sonra atanırlar. Ayrıca eğitim süresi boyunca devletten burs alanlar, öğretim sürelerinin üç katı süresince zorunlu hizmete tabidirler⁹.

8 *AnaBritannica Karşılaştırmalı Ulusal İstatistikler*, s. 134.

9 *World Survey of Education*, s. 1109.

3.1.4. Yükseköğretim

Suriye'de yükseköğretim üç üniversite, bir petrol bilimi enstitüsü, bir petrol ve kimya mühendisliği enstitüsü ile yine Yükseköğretim Bakanlığı'na bağlı 12 değişik mesleki ve teknik eğitim enstitüsünde verilmektedir¹⁰.

1958 yılına kadar Suriye Üniversitesi olan, ancak bu tarihte çıkarılan 184 sayılı Yasa ile adı Damascus Üniversitesi olarak değiştirilen üniversite, toplam 13 fakültenen oluşup ülkenin en eski ve en büyük üniversitesi durumundadır. Üniversite bünyesindeki İlahiyat Fakültesi (The Faculty of Islamic Law) ülkenin din dersi öğretmeni ihtiyacını karşılayan tek yükseköğretim kurumudur. Aynı biçimde, 1946'da Yüksek Öğretmen Koleji olarak kurulup 1953'te Eğitim Fakültesi olarak Üniversiteye bağlanan fakülte de ülkenin ortaöğretim öğretmeni ihtiyacını karşılayan tek fakülte durumundadır. Bunların dışında ayrıca, edebiyat, tıp, tarım, ticaret, dişçilik, mühendislik, güzel sanatlar, hukuk, eczacılık, fen bilimleri ve mekanik ve elektrik mühendisliği fakülteleri de bulunmaktadır.

Aleppo Üniversitesi ise tarım, ekonomi, mühendislik, edebiyat, tıp, fen bilimleri ve veterinerlik fakülteleri ile Tarım Araştırmaları Merkezi, Sağlık Bilimleri Yüksekokulu, Tarım Teknik Enstitüsü ve Mühendislik Teknik Enstitülerinden oluşmaktadır.

1971 yılında kurulmuş olan Latakia Üniversitesi'nin edebiyat, tarım, fen bilimleri, tıp ve mühendislik olmak üzere toplam beş fakültesinin yanında bir de Tarım Enstitüsü vardır. Endüstri ve ticaretin hızla geliştiği bir bölgede kurulu olan bu üniversite daha çok fen bilimleri ve teknoloji alanlarında uzmanlaşmıştır.

Bu üniversitelerin dışında, yine hükümete bağlı olan ve dört yıl süreli eğitim veren Endüstri Yüksekokulu, Doğu Müziği Enstitüsü ve Aleppo Müzik Enstitüsü vardır¹¹.

Yükseköğretimde öğretim dili olarak genellikle Arapça kullanılmakla birlikte İngilizce ve Fransızca da kullanılabilir¹².

Genel liselerin edebiyat kollarını bitirenler edebiyat ve sosyal bilim fakültelerine girerken fen kolunu bitirenler de fen bölümleriyle mün-

10 *World Guide to Higher Education*, s. 278.

11 *The International Encyclopedia of Higher Education*, s. 4045.

12 *The Encyclopedia of Education*, s. 582.

larından birinde lisans programını tamamlayarak ortaöğretim öğretmeni olmak isteyen öğrenci Damascus Üniversitesi'nin Eğitim Fakültesi'nde bir yıl daha öğretmenlik eğitimi gördükten sonra genel öğretmenlik sertifikası (general teacher's certificate) alır.

Yüksek lisans programı herhangi bir alanda uzmanlık derecesi kazandıran ve eğitim alanına göre bir ya da üç yıl sürebilen bir eğitim sürecidir. Doktora programı da lisanstan sonra en az beş yıl süren ve özgün bir tez çalışmasını gerektiren bir programdır. Yüksek öğretim programlarının profili aşağıdaki Şekil 1'de verilmiştir:

Şekil 1. Yükseköğretim Programları Profili

Yıllar	1	2	3	4	5	6	7	9	9	10
Eğitim				L	ÖS	UD	YL		D	
Sosyal Bilimler				L			YL		D	
Güzel Sanatlar				L			YL		D	
Hukuk				L				D		
İlahiyat				L			YL		D	
Ticari Bilimler				L			YL		D	
İktisadi-İdari Bilimler				L			YL		D	
Mühendislik					L			YL		D
Mimarlık					L			YL		D
Tıp						L/ M			D	D
Dişçilik					L/ M			YL		D
Eczacılık					L			YL		D
Veterinerlik					L			YL		D
Tarım				L				YL		D
Yüksekokullar		ÖL								

Kaynak: World Guide to Higher Education, 1982, s. 279.

L: Lisans

ÖS: Öğretmenlik Sertifikası

UD: Uzmanlık Diploması

YL: Yüksek Lisans

D: Doktora

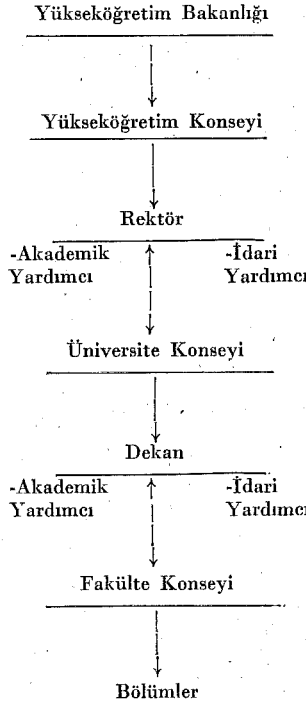
M: Meslek Diploması

ÖL: Önlisans

Yükseköğretim Bakanlığına bağlı olan üniversitelerin en üst düzey yöneticisi, tüm akademik, yönetim ve mali işlerden sorumlu olan üniversite rektörüdür. Rektöre çalışmalarında yardımcı olan iki rektör yardımcısı vardır. Bunlar; akademik işlerden sorumlu olan rektör yardımcısı ile yönetimden sorumlu rektör yardımcısıdır. Rektör ve yardımcıları üniversite konseyinin her üç görev için önerdiği üç aday arasından Yükseköğretim Bakanlığı tarafından atanır. Rektör ve yardımcılarına yardımcı olan ve rektörün önerisi üzerine yine aynı bakanlık tarafından atanan bir de genel sekreter vardır.

Üniversitenin en üst yönetim organı olan üniversite konseyi, rektör ve yardımcıları, fakülte dekanları, bir Yükseköğretim Bakanlığı temsilcisi ile Suriye Ulusal Öğrenci Birliğinden üç temsilci öğrenciden oluşur. Üniversite konseyi, uygulanan programları geliştirmek, araştırma ve uygulama çalışmaları ile okutulan ders ve kurslar için yönergeler hazırlamak, akademik takvimi hazırlamak ve sınav sistemlerini düzenlemekten sorumludur.

Şekil 4. Yükseköğretimin Yönetim Yapısı

Üniversite bünyesindeki fakültelerin en üst düzey yöneticisi de fakülde dekanlarıdır. Dekanlara çalışmalarında, üniversite yönetiminde olduğu gibi, iki dekan yardımcısı ile bölüm başkanları yardımcı olur. Dekanlar da yine fakülte konseyinin önerisi ve Bakanlığın ataması ile göreve gelirler. Fakültelerdeki en üst yönetim organı olan fakülte konseyi, dekan ve dekan yardımcıları, bölüm başkanları, bölümleri temsilen birer akademisyen ve bir öğrenci temsilcisinden oluşur¹⁵.

3.1.5. Mesleki Eğitim

Mesleki eğitim ortaokul düzeyinde başlar. Ortaokul düzeyinde yalnızca meslek ortaokulları ile teknik ortaokulları vardır. Lise düzeyinde ise ziraat, ticaret, teknik ve din meslek okulları olduğu gibi kız öğrencilere yönelik eğitim veren kız meslek liseleri de vardır. Meslek okulları da eğitim süresi ve verdikleri çıkış belgesi bakımından genel ortaokul ve liselerle benzerlik gösterirler. Hem ortaokul hem de lise düzeyi meslek eğitimi üç yıl süreli olup her ikisinin sonunda da ilgili meslek alanına ait tamamlanan öğretim düzeyini gösterir sertifika verilir. Ortaokul düzeyindeki meslek okullarında erkekler için halıcılık, tekstil, radyo tamirciliği, dikişçilik ve kaynakçılık gibi meslek alanlarında eğitim verilir. Ortaokullardan birini başarıyla tamamlayan öğrenciler meslek liselerinden herhangi birine devam edebilirler. Meslek liselerinde ise daha çok ziraat, ticaret, el işleri ve endüstri alanlarında meslek eğitimi verilir. Ziraat eğitimi veren meslek okulları Tarım Bakanlığı'nın denetiminde olup bu okullarda okuyan öğrencilerin tüm masrafları yine aynı Bakanlık tarafından karşılanır. Bundaki amaç, özellikle taşraah öğrencileri ileri tarım teknikleri çalışmalarına yönlendirmektir. Ayrıca diğer meslek okullarındaki eğitim de ücretsizdir¹⁶. Meslek eğitimi veren okullardaki öğretmen ve öğrenci sayılarının 1975-1987 arasındaki gelişimi Tablo V'te verilmiştir:

Tablo 5. Mesleki Eğitim Tablosu

Yıl	Öğretmen	Öğrenci
1975	1677	22046
1980	3280	26190
1984	7096	57843
1985	7338	55466
1986	8543	56664
1987	8605	56602

Kaynak: *Statistical Yearbook*, UNESCO, 1989.

15 *The International Encyclopedia of Higher Education*, s. 4047.

16 *The Encyclopedia of Education*, s. 582.

1984 verilerine göre meslek eğitimi veren okulların toplam sayısı 156'dır¹⁷.

Meslek eğitimi veren okulların öğretmenleri üniversite düzeyindeki meslek teknik enstitülerinden birini tamamlayanlar arasında yapılan seçme sınavı sonucunda belirlenirler. Bu da genellikle Aleppo Üniversitesi ve bağlı enstitülerin mezunları arasından olmaktadır. Ancak bazı durumlarda, öncelik enstitü mezunlarına tanınmak koşuluyla, meslek lisesi sertifikasına sahip olanlara da ortaokul düzeyindeki meslek okullarında öğretmenlik görevi verilebilmektedir. Bu alandaki seçme sınavı Eğitim Bakanlığı tarafından yapılan bir sınavdır¹⁸.

3.1.6. Öğretmen Yetiştirme

İlkokul öğretmenleri, ortaokuldan sonra lise düzeyindeki dört yıl süreli öğretmen yetiştirme okullarında yetiştirilirler. Diğer okullarda olduğu gibi bu okulda da bitirme sınavı uygulanır. Bu sınavı başarıyla geçenler resmen ilköğretim öğretmeni olarak atanmaya hak kazanırlar. Bunun yanında genel ya da meslek liselerinden birini bitirenler de ek bir yıllık öğretmenlik eğitimi ile öğretmenlik statüsünü kazanabilirler. Ortaokul ve lise öğretmenlerinin ise, öğretmenlik yapacakları alanda üniversite lisans derecesine sahip olmaları ve ayrıca en az bir yıllık öğretmenlik eğitiminin sonunda öğretmenlik sertifikasına sahip olmaları gerekir.

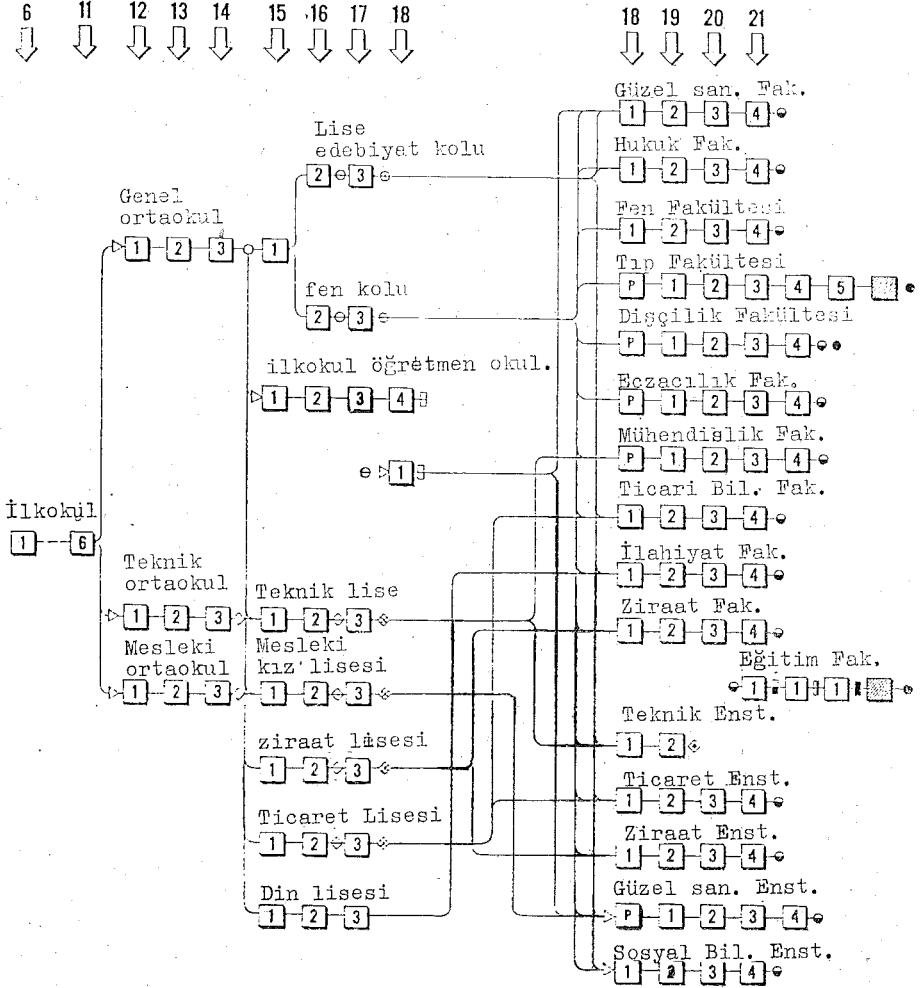
Bu arada, daha önce de belirtildiği gibi, özellikle ilköğretim kademesinde yoğun biçimde yaşanmakta olan gerekli niteliklere sahip öğretmen açığını karşılayabilmek için Bakanlık, bir yandan ülke düzeyindeki öğretmen okullarının sayısını artırırken bir yandan da dışarıya burslu öğrenciler göndermektedir. Mevcut öğretmenler için ayrıca hizmetiçi eğitim kursları da düzenlemektedir. Zorunlu ve ücretsiz olan bu kurslar yılda iki ay olmak üzere üç yıl sürmektedir. Kursların düzenlenmesindeki amaçlar şunlardır: sertifika sahibi olmayan öğretmenlere (lise mezunları) sertifika kazandırmak; öğretmenlere kendi mesleki standartlarını koruma ve geliştirmelerinde yardımcı olmak; dil öğretmenlerine modern dil öğretim metodlarını kazandırmak ve müfettiş ve yönetici adaylarını yetiştirmek. Bu kursları başarıyla tamamlayan öğretmenler kariyerlerinde terfi etme olanağına kavuşmaktadırlar. Kurslar Eğitim Bakanlığı'na bağlı Hizmetiçi Eğitim Müdürlüğü tarafından düzenlenmektedir¹⁹.

¹⁷ *Ana Britannica Karşılaştırmalı Ulusal İstatistikler*, s. 134.

¹⁸ *World Survey of Education*, s. 1109.

¹⁹ *World Survey of Education*, s. 1110.

Şekil II
Okul Sisteminin Yapısı

3.1.7. Yaygın Eğitim

Yaygın eğitim alanında hükümet tarafından, özellikle taşra bölgelerinde yetişkin eğitimi merkezleri kurulmuştur. Bu eğitim merkezlerinin kurulmasındaki birinci amaç, ülkenin hayli düşük düzeydeki okur-yazarlık oranını yükseltmek olarak belirlenmiştir. Daha çok, okuma-yazma bilmeyen yetişkinlere temel eğitimi kazandırmaya yönelik bu yaygın eğitim merkezlerinden başka ayrıca, Eğitim Bakanlığı'na bağlı Beden Eğitimi Müdürlüğü'nün denetiminde beden eğitimi ve izcilik benzeri eğitim veren özel ve resmi okullar da vardır. Bu müdürlük ayrıca beden eğitimi, sağlık bilgisi öğretmenleri ve işçilere yönelik yaz kurs ve kamp-ları da düzenlemektedir. Bu tür yaygın eğitim okullarında ve kurslarında daha çok ulusal bilinci geliştirmeye ve askerlik eğitimine (military education) ağırlık verilmektedir. Aynı biçimde, ancak Hizmetiçi Eğitim Müdürlüğü tarafından ilk ve ortaöğretim öğretmenleri için örgün eğitim programı dışı etkinliklerin yer aldığı kurslar da düzenlenmektedir. Bunların dışında yaygın eğitim alanında, çeşitli özel kuruluşlar tarafından, daha çok görme özrürlü çocuklara yönelik ilkokul, ortaokul ve lise düzeyinde okullar da açılmaktadır. Bu okullar resmi okullarda okutulan programlara uymak zorundadırlar ancak, uygun el işleri dersleri bu programlara gerektiğinde eklenebilir²⁰.

3.2. Eğitim Yönetiminin Yapısı

Suriye eğitim sisteminin yönetimi büyük ölçüde Eğitim Bakanlığı'nda toplanmıştır. Şekil II'de verilen yönetim şemasında da görüldüğü gibi, hemen hemen her eğitim kademesi ve dalma ait müdürlük düzeyinde birer birim bulunmaktadır. Her birimin görevi de ayrı ayrı belirlenmiştir. Eğitim Araştırmaları Müdürlüğü eğitimle ilgili araştırmaların yürütülmesi, araştırma sonuçlarının yayımlanması, programların hazırlanması, ders kitaplarının seçimi ile yerel düzeydeki eğitim sorunlarının saptanması ve çözümünü çalışmalarından sorumludur. Bu Müdürlük ayrıca, Planlama Müdürlüğü ile birlikte eğitim planlaması çalışmalarına, UNESCO ve diğer uluslararası kuruluşlarla ilişkilerin yürütülmesine, hizmetiçi öğretmen eğitiminin teknik yönleri ile ilgili çalışmalara, okulların denetim ve teftişleri ile ilgili yönetmeliklerin hazırlanması, değişik kademe-lerdeki sınavların düzenlenmesi, sınav sorularının hazırlanması ve sonuçlarının değerlendirilmesi ve akademik derecelerle ilgili çalışmalara da katılır.

20 *The Encyclopedia of Education*, s. 583.

Ortaöğretim Müdürlüğü, ortaöğretim ve öğretmen yetiştirme okullarının çalışmalarını yönlendirmekten başka, görev alanına giren okullardaki eğitimin aksaksız yürümesi için gerekli yönetmelikleri de hazırlar. Mali İşler Müdürlüğü ile ortaklaşa olarak ortaöğretim bütçe taslağının hazırlanmasına ve bütçenin ortaöğretim kurumları arasında dağıtımını çalışmalarına katılır. Mali İşler Müdürlüğü de, ortaöğretim kurumlarına alınacak öğrenci sayılarının saptanmasının yanında, açılması gereken yeni okul ve sınıf ihtiyacını da belirler. Bu Müdürlük ayrıca, ortaöğretim öğretmenlerinin atanması ve transferleri yanında, müfettiş atamalarında öneriler hazırlama ve müfettişlerin görev gezilerinin organizasyonu ile de ilgilenir. İlköğretim Müdürlüğü de, kendi görev alanındaki okulların yukarıda açıklanan işleriyle ilgilenir.

Teknik Eğitim Müdürlüğü, çeşitli mesleki ve teknik okulların çalışmalarının yönlendirilmesi ve yönetilmesinden sorumludur. Bu müdürlük yukarıda sayılan işlevlere ek olarak, ilgili eğitim alanındaki il müdürlüklerinden gelen raporları incelemenin yanında atamalarda ortaya çıkan sorunların çözümünü de ilgilenir. Ayrıca Eğitim Araştırmaları ile ortaklaşa olarak teknik okulların programlarının oluşturulması ve çırakkılık eğitim merkezleri için birleşik (unified) bir politikanın oluşturulmasına katkıda bulunur.

Özel Eğitim Müdürlüğü, özel eğitimin aksaksız sürdürülebilmesi için gerekli düzenleme ve yönetmelikleri hazırlar ve yayımlar. Bunun dışında, yeni özel okulların açılması, bunlarla ilgili yönetmeliklerin hazırlanması ve devletten alacakları yardım ile de ilgilenir. Özel okulların denetim ve teftişinde Eğitim Araştırmaları Müdürlüğü ile işbirliği yapar. Teftiş raporlarını incelemek ve varsa eğer, okul yönetimleriyle müfettişler arasındaki çatışmaları çözümlenmek de bu birimin görevleri arasındadır.

Beden Eğitimi Müdürlüğü, kendi alanına ilişkin Bakanlıkta alınan kararları uygulama, öğrencilerin spor organizasyonlarını ve yaz klübü etkinliklerini yönlendirme, bu kurslara katılacakları belirleme ve kendi bütçesinin hazırlanması çalışmalarından sorumludur. Ayrıca, İlk ve Ortaöğretim müdürlükleriyle birlikte, ders öğretmenleri sayısının belirlenmesi ve öğretmen ve müfettiş atamalarıyla ilgili çalışmalara da katılır.

Genel Kurul'a bağlı diğer müdürlükler de Hizmet-içi Eğitim, Burslar, Kültürel Değişim, Askeri Eğitim ve Teftiş müdürlükleridir ve kendi alanlarıyla ilgili çalışmaları yürütürler.

Teknik Kurul'a bağlı birimler ise daha çok halkla ilişkiler hizmetini yürütüp Bakanlığın onayından geçmesi gereken dökümanları inceler ve hazırlar. Bu Kurula bağlı olarak çalışan İdari İşler Müdürlüğü, merkezi ve yerel eğitim organlarındaki sorunların çözümlenmesi ile eğitim yönetiminin aksaksız yürütülebilmesi amacıyla yönetim süreçlerinin denetiminden sorumludur. Ders Kitapları Müdürlüğü ile Sınavlar Müdürlüğü, sınav tarihlerinin saptanması ve sınavları değerlendirecek komisyonların kurulmasından sorumludur. İstatistik Müdürlüğü, eğitim alanındaki gelişmelere ışık tutabilmek amacıyla değişik eğitim kademe ve alanları ve bunların yönetim süreçleriyle ilgili anket, veri ve araştırmaları hazırlar ve yürütür. Personel Müdürlüğü, Mali İşler Müdürlüğü ile birlikte personelin özlük hakları sorunlarıyla ilgilenir. Ayrıca, merkezi yönetimdeki personel sorunlarıyla ilgili yönetmelikleri de hazırlar. Sağlık İşleri Müdürlüğü de kendi görev alanına giren sorunlarla ilgilenir²¹.

Merkezi düzeydeki bu yönetim yapısını, toplam sayıları 13 olan illerde il eğitim müdürlükleri, ilçelerde de ilçe eğitim müdürlükleri temsil etmektedir. Yerel yönetim organları olan belediyelerin eğitim yönetiminde herhangi bir şekilde görev almaları söz konusu değildir²².

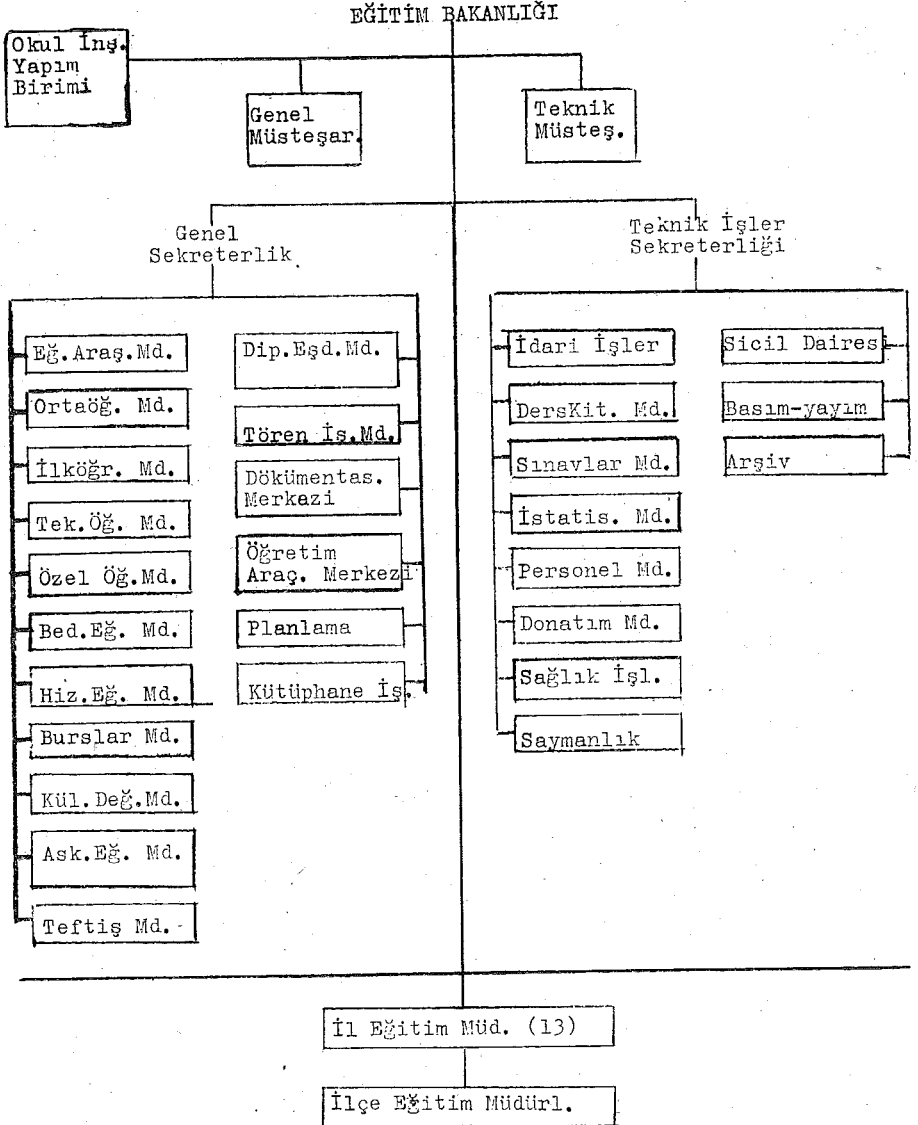
İlk ve ortaöğretimdeki bu yönetim yapısından sonra, yükseköğretimin yönetimi tümüyle Yükseköğretim Bakanlığı'nda toplanmıştır. Yükseköğretim Bakanlığı, hükümetin yükseköğretim politikalarını devletin sosyoekonomik gelişimi ve araştırma planlarıyla uyumlu bir biçimde belirler. Bakanlık ayrıca, bilimsel araştırmaların yürütülmesi ile yükseköğretim kurumlarının ülke düzeyinde, devletin ekonomik, sosyal, bilimsel, eğitim ve kültürel ihtiyaç ve amaçlarına uygun olarak dağıtılmasından da sorumludur. Bunun dışında Planlama Bakanlığı ile koordinasyon içinde, ulusal kalkınma çabaları açısından önemli olan (uzman ve teknisyenlerin eğitimi gibi) eğitim alanları için gelişme planlarının hazırlanması çalışmalarına da katılır.

Yükseköğretim Bakanlığı'na bağlı olarak çalışan Yükseköğretim Konseyi ise, ülkenin yetişmiş insangücü ihtiyacına göre yükseköğretim kurumlarının genel eğitim ve araştırma politikalarını belirler. Konsey ayrıca, fakülte, bölüm ve öğretim kadroları ile öğretim programlarını koordine etmenin yanında fonların üniversiteler arasındaki dağıtımında hükümete önerilerde bulunur. Üniversiteler ya da Yükseköğretim Bakanlığı tarafından kendisine getirilen sorunları çözümlemek te Konseyin

21 *World Survey of Education*, s. 1106.

22 Abdurrahman Hatib.

Şekil IYI
Eğitim Yönetiminin Yapısı

görevleri arasındadır. Bunların dışında Konsey, profesörlerin atanması ile akademik kadronun transferi ve başka ülkelerden alınan derecelerin değerlendirilmesi, üniversiteye kayıt-kabul koşullarının belirlenmesi gibi işlerden de sorumludur. Yükseköğretim Konseyi, üç üniversitenin rektör ve rektör yardımcıları, Yükseköğretim Bakanlığı'na bağlı kurumların akademik kadrolarından ikişer temsilci, Eğitim, Planlama ve Yükseköğretim bakanlıklarının müsteşarları, Suriye Ulusal Öğrenci Birliğince bir yıl süreli görevlendirilen iki öğrenci temsilcisi ve Yükseköğretim Bakanlığı'na ilgili bakanlıklara danışılarak atanan endüstri, tarım ve sağlık alanlarından üç uzman temsilciden oluşur. Yüksek Bilim Konseyi genel sekreteri aynı zamanda Yükseköğretim Konseyi'nin sekreteri olarak ta görev yapar²³.

Eğitim sisteminin yapısını iki ana boyutta böylece ortaya koyduktan sonra, şimdi de eğitim sisteminin yönetim süreçlerini altı boyutta inceleyebiliriz.

4- EĞİTİM SİSTEMİNİN YÖNETİM SÜREÇLERİ

4.1. Karar Süreci

Suriye eğitim sisteminin yükseköğretim kademesi dışındaki yönetim yapısında en önemli karar merkezi Eğitim Bakanlığı'dır. Eğitime ilişkin hemen hemen her yasal düzenlemenin oluşturulması ve uygulanmasından Bakanlık doğrudan sorumludur. Karar sürecinde kamuoyu ancak dolaylı bir rol oynar. Şöyle ki, Eğitim Bakanlığı eğitim politikalarını oluştururken toplumsal gereksinimleri dikkate alır ve eğitim sistemini buna göre yapılandırır. Özel eğitim kurumları kendi programlarına Bakanlığın onayıyla bazı ek dersler koyabilirler ancak, genelde resmi politika ve kararlara uymak zorundadırlar. Eğitim bütçesine ilişkin yasal düzenlemelerde, önce Eğitim Bakanlığı hazırladığı bütçe taslağını Maliye Bakanlığına sunar. Taslak Maliye Bakanlığının ilgili komisyonlardan geçtikten sonra bakanlıklararası bir kurulca ele alınır. Bütçe taslağı burada son şeklini aldıktan sonra devlet başkanı tarafından onaylanarak yürürlüğe konur.

İlk ve ortaöğretim kademelerindeki bu merkezi örgütte toplanmış karar sürecine karşın yükseköğretimde daha esnek bir yapı gözlenir.

²³ *The International Encyclopedia of Higher Education*, s. 4046.

Yükseköğretim ve Eğitim Yönetiminin Yapısı alt başlıklarında da belirtildiği gibi, sırasıyla fakülte konseyi, üniversite konseyi, Yükseköğretim Konseyi ile Yükseköğretim Bakanlığı kendi görev alanlarına giren sorunlarda kendi yetkileri çerçevesinde karar süreçlerine katılırlar²⁴.

4.2. Planlama Süreci

Eğitimle ilgili planlama süreci şu biçimde özetlenebilmektedir: Eğitim planlamalarını belirleyen temel ilkeler önce değişik eğitim alanlarının temsilcilerinden (eğitim araştırmaları, ilk, orta, lise, teknik ve özel eğitim, idari işler ile Planlama Bakanlığı'ndan bir temsilci) oluşan bir hazırlık komitesinde ele alınır. Daha sonra Eğitim Bakanlığının Planlama Müdürlüğü tarafından daha ayrıntılı olarak incelenir. Bu arada planın finansman boyutu Planlama, Eğitim ve Maliye bakanlıklarınca ortaklaşa görüşülüp incelenir. Planlama ve Maliye bakanlıklarının gözlemleri doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapılır. Uygulama aşamasında da plan yerel eğitim gereksinimlerini giderecek biçimde uygulamaya konur.

Hükümet düzeyinde ise, eğitimdeki planlama çalışmalarının ulusal ekonomi planı ile bağlantılandırılmasına önem verilmektedir. Örneğin bu amaçla, 1965-70 arası beş yıllık kalkınma planında, ilkokul düzeyinde % 100 okullaşma oranına ulaşmak, ilkokul mezunlarının en az % 45'ini ortaöğretime başlatmak, ortaokul mezunlarının da % 80'ini genel, % 20'ini de teknik liselere olmak üzere en az yarısını lise düzeyine yönlendirmek birer amaç olarak benimsenmiştir. Beş yıllık plan ayrıca, Eğitim Bakanlığı kanalıyla gerek öğretmen gerekse okul binası olarak özel eğitime daha fazla destek verilmesini de öngörmüştür. Son olarak plan, beden eğitimi ve askerlik eğitimi planlarının geliştirilmesi ile eğitim yardımlarının artırılmasını da içermiştir.

Planlama sürecinin okulların finansmanı boyutunda ise şöyle bir süreç görülmektedir: Tüm devlet okullarının finansmanı, özel eğitim vergisi de içinde olmak üzere, gelir vergileriyle oluşturulan devlete bağlı fonlarca karşılanır. Eğitim Bakanlığı kendi yıllık bütçe taslağını hazırlarken eğitime ne kadar pay ayrılacağı konusunda Eğitim Bakanlığı ile ortak çalışır. Genel devlet bütçesinin onaylanmasından sonra Maliye Bakanlığı diğer bakanlıkları kendilerine ayrılan paylar konusunda bilgilendirir. Eğitim Bakanlığı da merkez ve taşra örgütlerine ayrılan pay-

²⁴ *World Survey of Education*, s. 1103-1104.

ları tekrar Maliye Bakanlığına sunduktan sonra plan, Hazine Müsteşarlığı ve yerel yönetim organlarımızca uygulamaya konulur.

Eğitim Bakanlığı'nın harcamaları genel bütçe içinde ikinci sırada yer alır ve eğitim bütçesine herhangi bir yerel katkı söz konusu değildir²⁵.

Suriye'de eğitime yapılan kamu harcamalarının GSMH (gayri safi milli hasıla) içindeki oranı, 1984 verilerine göre % 6 olup, yıllık genel bütçe içinde eğitime ayrılan pay % 7.9'dur²⁶.

Yükseköğretimde kurumlar önemli ölçüde devlet tarafından finanse edilmelerine karşın üniversiteler özel kurum ve kuruluşlardan bağış ve yardım alabilmektedirler. Ancak yine de üniversitelerin bütçeleri genel bütçe içindedir. 1971 yılı itibarıyla Yükseköğretim Bakanlığı'nın genel bütçe içindeki payı % 1.7 olarak belirlenmiştir. Hükümet kendi öğrencilerine, başarı ve gelir durumlarına göre eğitim ve araştırma bursu verebildiği gibi aynı kolaylıkları yabancı öğrencilere de sağlayabilmektedir²⁷.

4.3. Örgütlenme Süreci

Eğitim yönetiminin yapısı şemasında da görülebileceği gibi, Suriye eğitim sisteminin örgüt yapısı merkezi örgüt ağırlıklı bir yapıdır. Görév alanları açık biçimde belirlenmiş olan değişik eğitim alan ve kademelerinden sorumlu müdürlükler sistemin merkezi örgütünü oluştururken bölge düzeyinde de valilikler içindeki il eğitim müdürlükleri ile ilçe düzeyindeki ilçe eğitim müdürlükleri taşra örgütünü oluşturmaktadır. Bu anlamda sistemin merkezi bir örgüt yapısına sahip olduğu söylenebilir.

Yükseköğretim düzeyinde yine tek tip bir örgütlenme süreci gözlenmektedir. Nitekim her üniversitenin bir rektör, iki rektör yardımcısı ve bir konseyi bulunurken, fakülte düzeyinde de bir dekan, iki dekan yardımcısı ve bir fakülte konseyi bulunmaktadır. Ayrıca konseylerin oluşumu ile yöneticilerin göreve geliş biçimleri de benzerlik göstermektedir.

4.4. İletişim Süreci

Eğitim sisteminin yönetimindeki iletişim sürecinde en önemli rolü oynayan birimler il eğitim müdürlükleriyle Bakanlık içindeki değişik

25 *World Survey of Education*, s. 1106—1110.

26 *AnaBritannica Karşılaştırmalı Ulusal İstatistikler*, s. 134.

27 *The International Encyclopedia of Higher Education*, s. 4048.

eğitim alan ve kademelerinden sorumlu müdürlüklerdir. Bu iki birim merkez ile taşra örgütleri arasındaki iletişimi sağlamaktadırlar.

Yükseköğretimde en önemli iletişim birimi Yükseköğretim Konseyi'dir. Konsey, hem eğitim kurumları arasındaki hem de eğitim kurumları ile merkez örgütü arasındaki iletişimi sağlayan bir birim durumundadır²⁸.

4.5. Koordinasyon Süreci

Merkezi düzeyde, ülkenin eğitim sorunlarıyla ilgili bakanlıklar arasında oldukça etkin bir koordinasyon süreci gözlemlenmektedir. Gerek Eğitim Bakanlığı'nın kendi içinde gerekse Eğitim Bakanlığı'nın diğer bakanlıklarla arasındaki koordinasyon yalnızca ilgili müdürlükler ya da diğer birimlerce yürütülmektedir. Taşra düzeyindeki koordinasyonu sağlama görev ve yetkisi de sistemin yapısına uygun olarak Eğitim Bakanlığı'nda toplanmıştır. İl ve ilçe eğitim müdürlükleri Bakanlığa bağlı birer alt birim olarak koordinasyon sürecine katılmaktadır.

4.6. Değerlendirme Süreci

Bakanlık içindeki Teftiş Müdürlüğü, hem eğitim süreçlerinin hem de yönetim süreçlerinin denetiminden sorumlu bir birimdir. Birime bağlı olarak, farklı eğitim kademelerinden sorumlu ayrı müfettişler görev yapar. İlkokul müfettişleri hem eğitim hem de yönetim süreçlerinden sorumludurlar. İlkokul müfettişleri herhangi bir alanda üniversite derecesi ile öğretmenlik sertifikası sahibi ve alanında en az beş yıllık öğretmenlik deneyimi olanlar arasından atanabileceği gibi, ilkokul öğretmenliği diploması sahibi ve beş yılı müdürlük olmak üzere en az yirmi yıllık hizmeti bulunanlar arasından da seçilebilir. İlkokul müfettişleri ayrıca, herhangi bir sektörde müdür olup öğretmenlik sertifikası da olan ve ayrıca en az beş yıllık öğretmenlik deneyimi olanlar ile bir yıl süreyle teftiş çalışmalarına katılmış ve çalışmaları üstün derece ile değerlendirilmiş olanlar arasından da atanabilir.

Meslek eğitimini de içeren ortaöğretim kademesindeki müfettişler ise yönetim ve eğitim müfettişleri olarak ayrılırlar. Bunlar da yine bir üniversite derecesine sahip olmak zorundadırlar. Eğitim müfettişleri, öğretim metodları açısından her bir dersle ilgili öğretim etkinliklerinden,

ders kitaplarının kullanımı ve derslerle ilgili diğer etkinliklerin denetlenmesinden sorumludurlar. Bunlar, gözlemleri, öneri ve uyarıları ile ilgili raporlar hazırlayıp bağlı buldukları birime sunmakla da yükümlüdürler. Hizmet-içi öğretmen eğitimi metodları ve kurs programının içeriği üzerine yorum ve önerileri de almır. Yönetim müfettişlerinin görevleri ise, okul binalarının temizliği, yeterliliği ile teknik donanımın denetlemektir. Ayrıca ilgili yönetmelik ve düzenlemelerin uygulanmasını denetlerler ve gerektiğinde yönetimle ilgili soruşturmaları da yürütürler. Ortaöğretim müfettişlerinin de ilköğretim müfettişlerinin sahip olduğu niteliklere sahip olması gerekir. Bu niteliklerden başka ayrıca, öğretmen ya da müdür olarak en az sekiz yıl hizmet vermiş olmaları gerekir. Ortaöğretim müfettişleri ayrıca, en az beş yıllık deneyimleri olan müdür ya da müdür yardımcılarını ile aynı akademik niteliklere sahip ve en az sekiz yıllık hizmeti bulunan ilkökul müfettişleri arasından da atanabilirler. Planlama ve ilgili diğer yönetim süreçlerindeki müfettişler ise hukuk diploması sahibi ve en az sekiz yıllık deneyimi olan müdür konumundaki kişiler arasından seçilir²⁹.

5- TÜRK EĞİTİM SİSTEMİ İLE KARŞILAŞTIRMA

5.1. Amaç Boyutu

Her iki ülkenin eğitim sistemleri amaç boyutunda karşılaştırıldığında birçok benzerliklerin yanında kimi farklılıkların olduğu da görülebilir. Her iki sistem de eğitimde fırsat eşitliği, demokrasi eğitimi, yeteneğe uygun eğitim, laik ve bilimsel eğitim, üretici eğitim, kültürü koruma, milliyetçilik ve toplumsal yaşama hazırlama amaçlarında birbirine benzemektedirler. Ayrıca iki sistem de uluslararası dayanışmayı birer amaç olarak benimsemişlerdir.

Amaç boyutundaki bu benzerliklerden sonra iki ülkenin eğitim sistemlerini ayıran en önemli farklılık, Suriye eğitim sisteminde ideoloji eğitiminin bir amaç olarak benimsenmesine karşın Türk eğitim sisteminde böyle bir amacın yer almamasıdır. Ayrıca Suriye eğitim sistemindeki ortak girişimciliği teşvik ve bunu engelleyen etkenlere karşı olmak amacı da Suriye'yi Türkiye'den ayıran bir özelliktir. İki sistem arasındaki son bir farklılık ta, Suriye'de bölgesel amaçlı programlar (taşra okullarında tarım derslerinin eklenmesi gibi) görülebilirken bunun Türkiye'de olmamasıdır.

²⁹ *World Survey of Education*; s. 1108.

5.2. Yapı Boyutu

Yapı boyutunda her iki ülke sisteminde okulöncesi eğitim zorunlu olmadığı gibi çokça yaygın da değildir. Dolayısıyla okulöncesi eğitim veren devlete bağlı kurumlar her iki sistemde de bulunmamaktadır. Bunun dışında ilköğretim her iki sistemde de zorunlu ve ücretsizdir. Yine benzer biçimde ortaöğretim ücretsiz ancak zorunlu değildir. Klasik hanelerde öğrencilerin birinci sınıftan sonra fen ve edebiyat kollarına ayrılmaları dailki sistem zrasındaki bir başka benzerliktir. Yükseköğretimde öğretimin iki dille yapılabilmesi ile karma eğitim uygulaması ve özel okulların bulunması iki sistem arasındaki diğler benzerliklerdir.

Yapı boyutunda iki ülke arasındaki ilk fark zorunlu eğitime başlama yaşıdır. Suriye'de 6-8 yaşları arasında ilköğretime başlanabilirken Türkiye'de zorunlu eğitime başlama yaşı 7 olarak belirlenmiştir. Ayrıca zorunlu eğitim Suriye'de altı yıl, Türkiye'de ise beş yıl sürelidir. İki sistem arasındaki diğler farklılıklar, Suriye'de olgunluk sınavının verilmesi, üniversite giriş sınavının uygulanmaması ile yükseköğretim için ayrı bir bakanlığın bulunmasıdır.

5.3. Süreç Boyutu

Süreç boyutunda iki ülke eğitim sistemleri karşılaştırıldığında sistem merkezîyetçiliği açısından iki sistem benzer özellikler göstermektedir. Her iki sistemde de karar sürecinde merkezi örgütler ağırlıklı rol oynamaktadır. İki sistem ayrıca merkezi düzeyde eğitim planlamaları özellikleriyle de benzemektedirler. Her iki sistemde de yerel yönetim organları olan belediyelerin eğitim süreçlerinde herhangi bir yerleri yoktur. Öğretmenlerin kararlara katılmaması da iki sistem arasındaki bir başka benzer özelliktir. Ayrıca ilkokul öğretmenleri her iki ülkede de bakanlık düzeyinde depo atama, il düzeyinde ise nokta atama yöntemiyle yapılmaktadır.

Süreç boyutunda iki sistem arasındaki farklılıklar ise şöyle sıralanabilmektedir: Yükseköğretim düzeyinde öğrenciler karar süreçlerine Suriye'de katılabilirken Türkiye'de böyle bir uygulama yoktur. Suriye'de rektör ve dekanlar üniversite ve fakülte konseyi tarafından önerilip yükseköğretim bakanı tarafından atanırken Türkiye'de rektörler Yükseköğretim Kurulu tarafından önerilip cumhurbaşkanı tarafından; dekanlar ise rektör tarafı ndan önerilip Yükseköğretim Kurulu tarafından atanmaktadır.

6- SONUÇ

Sonuç olarak, Suriye eğitim sisteminin başta nitelikli öğretmen açığı sorunu olmak üzere, okul binası ve araç-gereç donanımı gibi alanlarda ciddi sorunlarla karşı karşıya olduğu söylenebilir. Bazı kaynaklarda³⁰ % 65.7 olarak verilen ülke genelindeki okur-yazarlık oranının düşüklüğü de Suriye eğitim sisteminin sorunlarından bir diğeridir. Ancak Suriye devletinin, çözümleri de ciddilikleri oranında güç olan bu sorunların farkında olduğu ve çözümleri için yoğun çabalar harcamakta olduğu bu araştırmanın bütününden anlaşılmaktadır.

KAYNAKLAR

- AnaBritannica Genel Kültür Ansiklopedisi*, İstanbul: Ana Yayıncılık ve Sanat Ürünlerini Pazarlama A.Ş., 1990, C: 22.
- AnaBritannica Karşılaştırmalı Ulusal İstatistikler*, İstanbul: Ana Yayıncılık ve Sanat Ürünlerini Pazarlama A.Ş., 1986.
- Abdurrahman Hatib*, Suriye'nin Ankara Büyükelçiliği Kültür Ateşesi yardımcısı.
- The Encyclopedia of Education*, Vol. 9, The MacMillan Company, 1971.
- The International Encyclopedia of Higher Education*, Jossey Bess
- Statistical Yearbook*, UNESCO, Paris, 1989.
- World Guide to Higher Education*, UNESCO, Bowker Publishing Company, Paris, 1982.
- World Survey of Education, Educational Policy Legislation and Administration*, Paris, 1971.

---

30 *AnaBritannica Karşılaştırmalı Ulusal İstatistikler*, s. 134.